

v úzkej spolupráci s odborovým hnutím. I keď sa pri rozpracovávaní tejto koncepcie stretávame s mnohými zjednodušeniami, ide tu o jeden z pokusov predložiť demokratickú alternatívu vývoja spoločenských vied v kapitalistických krajinách.

Ku všetkým predneseným príspevkom prebehla živá diskusia. Sympóziium (už druhé tohto typu) ukázalo, že spolupráca filozofov z Halle a z Bratislavy sa ubera produktívnym smerom. Budúce stretnutie sa uskutoční na jeseň roku 1984 v Bratislave.

František Novosad

KRITIKA SÚČASNÝCH BURŽOÁZNYCH METODOLOGICKÝCH KONCEPCIÍ

V dňoch 8.—9. 12. 1983 usporiadal Ústav filozofie a sociológie SAV v Dómove vedeckých pracovníkov v Smoleniciach vedecké sympóziium *Kritika súčasných buržoáznych metodologických koncepcií v spoločenských vedách*. Sympóziium sa realizovalo ako súčasť oponentúry riešenia čiastkovej úlohy ŠPZV VIII—3/7—3 *Dialektika integračných procesov v spoločenských vedách*. Okrem pracovníkov Ústavu filozofie a sociológie SAV a riešiteľov čiastkovej úlohy sa sympózia aktívne zúčastnili poprední odborníci zo spoločenskovedných a pedagogických pracovísk (katedra filozofie UK, katedra sociológie UK, VPAKG, ÚML UK a ÚML ÚV KSS).

Cieľom sympózia bolo prehĺbiť kritický rozbor súčasných buržoáznych metodologických koncepcií z oblasti spoločenských vied (postpozitivismus, štrukturalizmus, fenomenológia a kritický racionalizmus) z pozícií marxizmu-leninizmu a oboznámiť odborné plénum s novými dosiahnutými výsledkami v tejto oblasti základného výskumu.

Hlavný referát *Súčasná buržoázna metodologická koncepcie v spoločenských vedách* predniesol zodpovedný riešiteľ čiastkovej úlohy a vedúci autorského kolektívu člen korešpondent SAV J. Bodnár, DrSc. Vo svojom obšiahlom, teoreticky náročnom referáte upozornil na súčasný stav buržoáznej filozofie, pre ktorú je typický ideový a svetonázorový pluralizmus, čo v praxi znamená, že každý významnejší smer v súčasnej nemarxistickej filozofii ponúka „vlastné východiská“ pre teoretické a metodologické postupy v oblasti špeciálnych vied, ovplyvňuje nimi tvorbu a ciele vlastných prostriedkov bádania, ideovú orientáciu a svetonázorový podtext. Preto v snahe o komplexnú kritickú analýzu súčasných buržoáznych metodologických koncepcií je nevyhnutný systematický interdisciplinárny prístup. Pritom treba postupovať od rozboru všeobecných filozofických svetonázorových východísk, cez všeobecnú problematiku vzťahu teórie, metódy a metodológie, k rozboru konkrétnych metodologických koncepcií v súčasnom buržoáznom myslení. Autor vo svojom referáte ďalej zdôraznil, že v našom spoločenskom výskume treba venovať osobitnú pozornosť problematike vzťahov teórie, metódy a metodológie v zmysle akútnej potreby fundovanej konfrontácie „marxistickej zásady jednoty vedeckej teórie a metodológie s permanentnými pokusmi o nadradovanie metódy nad teóriu, alebo naopak. V rámci kritiky buržoáznych metodologických koncepcií treba zamerať pozornosť najmä na pozitivistické, štrukturalistické a tzv. kritickorealistické koncepcie, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú buržoázne metodologické východiská v oblasti spoločenských vied“, uviedol J.

Bodnár. V ďalšej časti referátu venoval autor pozornosť niektorým závažným problémom, ktoré súvisia s konštituovaním metodológie spoločenských vied, ako aj niektorým akútnym ťažkostiam terminologického charakteru, klasifikácie vied. V hlavnom referáte si J. Bodnár nevytýčil za cieľ komplexnú vyčerpávajúcu kritiku buržoázných koncepcií v oblasti spoločenských vied, ale ťažisko svojej kritickej pozornosti zameral na jeden výrazný ideový smer, vyrastajúci na pôde pozitivistického scientizmu, ktorého hlavným priekopníkom a reprezentantom je K. Popper. Poppera, ktorý sformuloval základné tézy a vytýčil celkový program postpozitivistického hnutia, je treba, ako uviedol autor, považovať za hlavného predstaviteľa buržoáznej filozofie druhej polovice nášho storočia, za najvýznamnejšieho protivníka dialektického a historického materializmu. V buržoáznej filozofii sa o Popperovi hovorí ako o zakladateľovi rozvinutej popperovskej školy, iniciátorovi nového smeru v západnom filozofickom myslení, označovaného ako kritický racionalizmus alebo mentalizmus. V tejto súvislosti J. Bodnár poukázal na paradox, ktorý spočíva v tom, že „Popper odopiera výskumu v oblasti spoločenských vied status vedeckosti, spoločenskovedné disciplíny nepokladá za vedecké disciplíny v striktnom slova zmysle“. V záverečnej časti hlavného referátu sa autor venoval zásadnej marxistickej analýze kľúčových metodologických východísk filozofie K. Poppera a jeho koncepcií „sociálneho inžinierstva“.

Doc. PhDr. K. Hájek, CSc. sa v rozsiahlom koreferáte *Metodologické prístupy pozitívizmu a marxizmu k prognózovaniu spoločenských zmien* zaoberal problematikou rozvoja metód prognózovania vývinu spoločností a v tejto súvislosti koncentroval svoju pozornosť na to, v čom konkrétne sú pozitivistické metodologické koncepcie zjednodušenou a jednostrannou interpretáciou metódy vedeckého predvídania. Zároveň v konfrontácii s buržoáznymi koncepciami rámcovo načrtnol marxisticko-leninský prístup k úlohám vedeckého predvídania. Vo svojom príspevku K. Hájek venoval priestor terminologickému rozlíšeniu základných pojmov prognózovania a predvídania a vystúpil so zásadnou kritikou pozitivistickej interpretácie tzv. subsumpčného modelu predvídania v Popper-Hempelovej koncepcii. Tento ideový model -konštrukciu podrobil autor dôkladnej analýze a poukázal na jeho obmedzenosť v komparácii s marxisticko-leninským prístupom k úlohám predvídania spoločenských premien. V závere koreferátu sa autor venoval problematike integrácie metód vedy pri získavaní teoretických informácií pre prax a zároveň formuloval niektoré aktuálne teoretické úlohy v oblasti integrácie vied.

PhDr. J. Letaši, CSc. v koreferáte *Fenomén techniky v buržoázných filozofických koncepciách súčasnosti* sa v rámci marxisticko-leninského kritického vyrovnávania s výsledkami buržoázneho filozofického myslenia orientoval na komplexy problémov, ktoré sa dotýkajú filozofických aspektov vedeckej a technickej oblasti ich vývoja a vplyvu na spoločensko-ludskú a prírodnú skutočnosť, ktoré sa opätovne nastoľujú v rámci buržoáznej filozofie. Autor koreferátu na základe konkrétnej kritickej analýzy ideových konštrukcií niektorých buržoázných filozofov rezultuje správny záver o funkcii vedy a techniky vo svete človeka z aspektu marxisticko-leninskej filozofie. Podľa jeho názoru „obidve môžu vytvoriť priaznivé predpoklady pre sebarealizáciu človeka, ale za podmienky, že sa odstráni sociálno-ekonomická nerovnosť ľudí, v opačnom prípade skôr katalyzujú sociálne a kultúrne protiklady a krízy, ako o tom svedčia i samostatné výsledky reflexie buržoáznej filozofie“. Na prí-

spevok J. Letašihu vhodne nadviazal koreferát *Kritika niektorých buržoázných koncepcií spoločenského vývoja vo VTR*. Jeho autor PhDr. K. Kollár upozornil na skutočnosť, že napriek reálne existujúcej kríze buržoázných koncepcií spoločenského vývoja, ktorá korešponduje s krízou buržoázneho vedomia, rastie význam zásadnej kritiky nemarxistických sociálno-filozofických konštrukcií, koncepcií, teórií a modelov vývoja spoločnosti. Najmä však jej metodologických východísk z pozícií marxisticko-leninskej filozofie a špeciálnych vied. Vo svojom koreferáte zvolil autor historicko-genetické hľadisko pri kritickej analýze metodologických východísk „nosných“ buržoázných koncepcií spoločenského vývoja, charakteristických pre tú-ktorú vývojovú etapu buržoázneho vedomia a bytia. Autor koreferátu dochádza k záveru, že v súčasných nemarxistických sociálno-filozofických teóriách a koncepciách spoločenského vývoja absentuje, obchádza sa, či mlčky sa popiera chápanie zásadného významu príčinne dôsledkových spojení a procesov spoločenského vývoja s VTR.

V koreferáte *Problém výkladu dejín v hermeneutickej filozofii a jeho marxistická kritika* sa J. Gašparíková zaoberala niektorými aktuálnymi problémami v súčasnej buržoáznej filozofii. Pretože otázka výkladu dejín je jednou z centrálnych otázok, ktoré podliehajú subjektivistickej interpretácii v buržoáznej filozofii, autorka si v tomto prípade vybrala hermeneutickú filozofiu, v ktorej rámci si vytýčila práve kritiku subjektivistického výkladu dejín. Svoju pozornosť koncentrovala na chápanie pojmu dejín v priebehu celej hermeneutickej línie a v podobe jej konečného vyústenia — v Gadamerovej filozofii — ju, kriticky konfrontovala s marxistickým prístupom.

PhDr. L. Doval vo svojej štúdií *Th. Kuhn a postpozitivistická koncepcia pravdy*, zameral svoju pozornosť na postpozitivistické chápanie pravdy v prácach Th. Kuhna, I. Lakatosa a P. Feyerabenda.

Bolo by možné pokračovať v prehľade nesporne zaujímavých myšlienok a tiež ďalších koreferentov a diskutérov sympózia, avšak vzhľadom na obmedzený priestor, rozsiahlosť a myšlienkovú obsažnosť príspevkového materiálu, ako i v súvislosti s perspektívnou prípravou zborníka, obmedzíme sa tu len na stručný informatívny prehľad ďalších interesantných a skutočne náročne vypracovaných koreferátov k danej téme, ktorá na interdisciplinárnom sympóziu predniesli: doc. PhDr. F. Novosád, CSc., *Typológia rovín buržoázneho sociálneho myslenia*, doc. PhDr. D. Alijevová, CSc. *Kritika súčasného existencialistického smeru v buržoáznej sociológii*, PhDr. S. Szomolányiová, CSc. *K niektorým problémom súčasného vývoja štruktúrneho funkcionalizmu v nemarxistickej sociológii*, PhDr. M. Marcelli, CSc. *Vývin francúzskej buržoáznej filozofie v 70-tych rokoch*, PhDr. K. Korená, CSc. *Gonsethov projekt otvorenej metodológie*, PhDr. J. Piaček, CSc., *Ku kritike pojmu sociálneho v posthusserlovskej fenomenológii*, PhDr. J. Schenk, CSc., *Metodologický pozitivizmus v americkej sociológii*, PhDr. L. Hohoš, CSc., *Marxov projekt jednej vedy a dichotómia prírodných a spoločenských vied v buržoáznej filozofii*.

Po ukončení príspevkovej časti sympózia a doznení koreferátov sa rozvinula v pléne živá a pritom teoreticky vysoko náročná, obsažná, k meritumu smerujúca diskusia, ktorá bola do istej miery dôkazom aktuálnosti predmetnej problematiky, jej metodologického a ideovo-politického významu. V diskusií sa pozitívne hodnotila použitá forma spolupráce participujúcich spoločenských pracovníkov, pričom sa dôraz kládol na užšiu integratívnu funkciu riešenia danej problematiky.

K. Kollár